

## להיות רווקים בישראל עמדות רווקות ורווקים לגבי רווקות, נישואין ומשפחה

תקציר: תופעת הרווקות הינה כיום תופעה רווחת שצוברת תאוצה ברחבי העולם המודרני. שיעור הרווקים כיום גבוה יותר מבעבר וגיל הנישואים לראשונה, הולך ועולה בהתמדה. בעולם המערבי שיעור משקי הבית של יחידים עולה על משקי הבית של זוגות עם ילדים. בחינה של תופעת הרווקות נעשית חיונית, לנוכח מרכזיות הנישואין והמשפחה בחברה הישראלית. מטרת המחקר הנוכחי לבחון את עמדותיהם של רווקות ורווקים בחברה הישראלית כלפי רווקות, מוסד הנישואין והמשפחה, תוך בחינת הבדלי מיגדר והבדלים בין חילוניים לרתיים. המחקר בדק עמדות של רווקים ורווקות לגבי לחץ חברתי, תפיסת הרווקות, סיבות לרווקות, עמדות לגבי נישואין וחיי משפחה. כמו כן נבדקו עמדות לגבי השפעת הזמן והגיל על החלטות לגבי נישואין, הורות והקמת משפחה. במחקר הוצגו 12 שאלות מחקר. ממצאי המחקר המרכזיים מבהירים:

א. נשים דתיות כמו נשים חילוניות חוות לחץ חברתי גבוה להינשא וזאת ללא הבדל מובהק סטטיסטית. לעומת זאת גברים משתי הקבוצות חווים לחץ חברתי יותר נמוך. לא נמצא קשר בין הלחץ החברתי לבין המוטיבציה להינשא. כלומר, הלחץ לא מגביר את המוטיבציה להינשא וזאת בקרב שני המינים. ב. לא נמצא הבדל בין רווקים לרווקות בתפיסתם העצמית את רווקותם. ממצא שמלמד שצעירים וצעירות בישראל ללא הבדלי מיגדר, חולקים היום את אותן התפיסות לגבי רווקותם, מתחשבים פחות בגורמי לחץ חיצוניים ומקשיבים יותר לקולם הפנימי בעומדם לפי ההחלטה להינשא. ג. לגבי הסיבות לרווקות, לא נמצאו הבדלי מיגדר ולא הבדלים בין דתיים לחילוניים לגבי הסולם ההירארכי של 16 סיבות לרווקות. הממצא מבהיר, שהיום רווחים דפוסי חיים והעדפות אישיות דומות בקרב הדור הצעיר בארץ ללא הבדלי מיגדר ורמת דתיות, "מעוניין להתבסס כלכלית ומקצועית לפני הנישואין". ד. בדיקת העמדות לגבי נישואין וחיי משפחה מצביעה על כך שאין הבדלים בין רווקים לרווקות בעמדותיהם, דבר שמצביע על כך שכיום רווחות תפיסות דומות בקרב נשים וגברים לגבי הנושא של נישואין והקמת משפחה. עם זאת עמדתם של רווקות ורווקים דתיים חיובית יותר בהשוואה לעמדותיהם של חילוניים. ה. הזמן והגיל הם בעלי השפעה רבה יותר על נשים רווקות בהחלטתן להינשא בהשוואה לגברים. נשים חוות לחצים וציפיות גבוהות לגבי הנישואין בגלל "השעון הביולוגי", בעוד שגברים רווקים בני אותו גיל ואף מבוגרים יותר, אינם חשופים ללחצים דומים. ניתן לראות שהרווקות בחברה הישראלית הופכת להיות דפוס חיים רווח, שהולך ומתחזק והופך להיות לגיטימי מבחינה נורמטיבית בעיני הדור הצעיר, ללא הבדלי מיגדר.

מילות מפתח: רווקות, זוגיות, משפחה, מיגדר.

**1. מבוא****א. מוסד המשפחה בעידן הפוסט-מודרני**

המשפחתיות הינה אחד המאפיינים הבולטים שמתחוללים בעולם המערבי (Lewin, 2008, Cancian & Reed, 2009; Cherlin, 2004; DePaulo & Morris, 2005), המשפחה ומוסד הנישואין בישראל שומרים על יציבותם ומרכזיותם, והשינויים שמתרחשים מתנהלים בקצב איטי יותר, שתואם חברה הנעה על ציר בין מסורתיות למודרניות (גליקמן, אורן ולוין-אפשטיין, 2003; ליבליך, 2003; פוגל-ביז'אוי, 1999; פרס, 2003; שחר וענבי, 2006). פוגל-ביז'אוי (1999) ערכה השוואה של מדדי משפחתיות, בקריטריונים של שיעורי נישואין, גירושים ולידות, שהעלו כי ישראל נותרה המדינה המשפחתית ביותר מבין 21 מדינות בתר-עשייתיות שנבדקו. יש לציין כי בניגוד לירידה בשיעור הנישואין הכללי, כ-90% ואף יותר ינשאו בשלב כלשהו במהלך חייהם (שחר וענבי, 2006; Cherlin, 2005; DePaulo & Morris, 2005; Connidis, 2001). שיעור הפריון הכולל בשנת 2008 עמד על 2.9, שיעור גבוה לעומת זה הקיים במדינות החברות בארגון לשיתוף פעולה ופיתוח כלכלי (OECD), שם הפריון הכולל הוא 1.6 (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2008), ([http://www.cbs.gov.il/Publications/isr\\_in\\_no9h.pdf](http://www.cbs.gov.il/Publications/isr_in_no9h.pdf)).

שחר וענבי (2006) מצאו במחקרם עמדות מסורתיות כלפי נישואין בחברה הישראלית. 75% מבני הנוער ראו בנישואין דפוס חיים נורמטיבי, מרכזי, חיובי וצפוי. מגמה דומה נמצאה במחקרים קודמים של שחר בשנים 1975 ו-1990 (שחר, 1997 בתוך שחר וענבי, 2006). עמדות מסורתיות נמצאו גם בנוגע להפרדה בין נישואין לפריון, שעדיין נתפסת בישראל כחריגה (פוגל-ביז'אוי, 1999). ראייה לכך הן עמדות שמרניות, שנמצאו לגבי משפחות חד-הוריות במחקרם של גליקמן ואחרים (2003): רק 30% מהנבדקים חושבים כי הורה יחיד יכול לגדל ילד בצורה טובה כמו שני הורים. עמדות דומות הביעו נערים כאשר נבחנו עמדתם כלפי אימהות חד-הורית מבחירה: תמיכה של כ-12% בלבד, לעומת תמיכה של כ-80% מהנערות במחקר, נתון המעיד על ליברליות של הנערות בהשוואה לנערים (שחר וענבי, 2006).

נישואין כדת וכדין בישראל מהווים דרך נורמטיבית ה"מובנת מאליה". החברה הישראלית רואה ברווקות מצב שאינו מתקבל מתוך בחירה חופשית של האדם. הרווקות מובנית כחריגה ולעיתים אף נתפסת כתוצאה מ"חוסר מזל" (פוגל-ביז'אוי, 1999).

**ב. תופעת הרווקות המתרחבת**

הרווקות כיום הינה תופעה רווחת שצוברת תאוצה בעולם המודרני. שיעור הרווקים גבוה יותר מבעבר וגיל הנישאים עולה בהתמדה. כך לדוגמה, מתוך כלל האוכלוסייה הישראלית, חלקם היחסי של רווקים ורווקות בקרב קבוצת הגיל 20-24 עומד על 89% לגברים ו-70.4% לנשים, בקבוצת הגיל 25-29 החלק היחסי שלהם הוא 57.2% לגברים ו-35.9% לנשים, ובקבוצת הגיל 30-34 25% לגברים ו-16.8% לנשים. שיעור הרווקים בקרב האוכלוסייה היהודית גבוה יותר בכל קבוצות הגיל: בקרב גברים יהודים 89.5%, 61.5% ו-28% בהתאמה. בקרב נשים יהודיות

77.6%, 40.7% ו-17% בהתאמה. עד גיל 38 שיעור הרווקות נמוך משיעור הרווקים, לאחר מכן המגמה מתהפכת.

הגיל הממוצע לנישואין ראשונים בקרב גברים ישראלים עומד על 27.6 שנים ובקרב גברים יהודים – 27.7 שנים. בקרב נשים ישראליות הגיל הממוצע עומד על 24.7 שנים ובקרב נשים יהודיות – 25.5 שנים. יתרה מזאת, בבחינה של תופעת הרווקות לפי מקום מגורים, ניתן להבחין כי בתל-אביב נמצא השיעור הגבוה ביותר של רווקות בקבוצת הגיל 25-34 – 53%, ברמת גן כ-38% ובחיפה 35%. בערים אשדוד ובני-ברק שיעור הרווקות בקבוצת גיל זו הוא הנמוך ביותר – 21% ו-16% בהתאמה (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2008), (<http://www.cbs.gov.il/reader/newhodat/hodaa-tamplate.htm/hodaa=200911208>) מגמות אלו של דחיית גיל הנישואין משפיעות על שיעור משקי הבית של רווקים ורווקות. בארה"ב, לדוגמה, היה בשנת 2000 שיעור משקי הבית של אדם יחיד 25.5%, בעוד ששיעור משקי הבית של זוגות נשואים עם ילדים עמד על 24.1% (DePaulo & Morris, 2005), ובבריטניה המצב דומה. תופעה זו מסמנת, לדברי החוקרים, את התחלת "המאה של הרווקים" (Budgeon, 2008).

### ג. נישואין, משפחה ותופעת הרווקות בעיני החברה

החברה הישראלית משמרת תפיסות מסורתיות, המקדשות את אתוס הזוגיות ואת אידיאל הנישואין והמשפחה. רווקות בחברה הישראלית אינה מתקבלת בהבנה יתרה, אף על פי שקיימת פתיחות רבה יותר מבעבר (רודין, אלמוג ופז, 2008), והיא נתפסת בהיבט תרבותי כתקופה ארעית, או כשלב שיש לעבור לקראת יצירת חיים משמעותיים ושלמים יותר (להד, 2007). החל מאמצע שנות העשרים, לעיתים אף מוקדם יותר, ישנה ציפייה חברתית מהרווקה למצוא קשר זוגי משמעותי ולמסדו (אלמוג, 2004). עם העלייה בגיל הציפייה גדלה וכך גם הסטריאוטיפים, ההערות והתהיות מצד החברה. הסטריאוטיפים מופנים כלפי אוכלוסיית הרווקים ככלל, וכלפי נשים רווקות בפרט (רודין ואחרים, 2008; שטול, 2003). תפיסות שליליות באות לידי ביטוי בסטריאוטיפים ובהשקפות מסורתיות שונות. כך למשל, אנשים נשואים נתפסים כטובים ומוצלחים יותר מרווקים. נשואים מאופיינים בתכונות טובות וחיוביות יותר מרווקים. כך למשל, הם מאופיינים כאמינים, עצמאים, אוהבים ונאהבים, לעומת רווקים המאופיינים כבודדים, בעלי ביטחון עצמי נמוך ועקשנים (DePaulo & Morris, 2005). בנוסף, הציבור הישראלי סבור שאנשים נשואים מאושרים יותר מרווקים. עם זאת, הישראלי אינו מסכים כי נישואין לא טובים עדיפים על אי-נישואין (גליקמן ואחרים, 2003). מחקרים שנערכו בארה"ב העלו ממצאים דומים (DePaulo & Morris, 2005; Thornton & Young, 2001; DeMarco, 2001).

בהתייחסות לגיל, רווקים בני 40 נתפסו על ידי החברה כפחות בוגרים וכפחות מסתגלים חברתית בהשוואה לבני 40 נשואים, בדומה לכך, רווקים בני 25 נתפסו בצורה יותר שלילית בהשוואה לנשואים בני אותו גיל. זאת ועוד, גרושים נתפסים באופן פחות שלילי מאשר רווקים.

ייתכן שהסיבה נעוצה בכך ש"הישג" הנישואין, גם כאלה שהתפרקו, מראה שלאותו אדם יש התכונות הרצויות או היכולת לצלוח את השלב ההתפתחותי הקשור לנישואין (רוזנפלד, 2001; DePaulo & Morris, 2005).

רווקות ורווקים בחברה הישראלית נאלצים להתאים עצמם לנורמה החברתית, שמצפה מהם להינשא ולהקים משפחה (להד, 2007; רודין ואחרים, 2008). הסביבה החברתית מהווה מעין "סיר לחץ" (רוזנפלד, 2001). לראיה, מרבית הנבדקות במחקרה של שוורץ (2008) תיארו לחצים גלויים וסמויים, שכוללים התנהגות בעלת אופי ביקורתי, המתקיימת במפגש עם הסביבה החברתית. נבדקות רבות תיארו תחושות של תסכול, מצוקה ומתחים נפשיים כתוצאה מהקושי בהתמודדות מול החברה.

הציפיות החברתיות שונות כאשר מדובר בגבר רווק או באישה רווקה (רודין ואחרים, 2008; שוורץ, 2008). כלומר, בעוד שנשים חוות לחצים להינשא ולהקים משפחה, בייחוד לנוכח "השעון הביולוגי" (ראל, 2007), ההתייחסות לגברים בני אותו גיל ואף מבוגרים יותר, הינה מקבלת ומבינה יותר. הלחץ החברתי בא לידי ביטוי גם בעקיפין, כאשר חברים רווקים מתחננים, בעיקר כשהחתונות באות "בגלים" (Sharp & Ganong, 2007).

#### ד. תפיסת הרווקות על-ידי הרווקים והרווקות

תפיסתו של הרווק מורכבת מהיבטים שונים, הכוללים יחס חיובי או שלילי כלפי מצב הרווקות, אמביוולנטיות או חוסר משמעות. זק (2003) מצא כי לרווקים רבים יש רגשות שליליים ביחס לרווקותם, הכוללים מרכיבי בדידות (81%), קיפאון התפתחותי או חריגות חברתית (61.4%), תחושה של חוסר (61.4%). בנוסף, הנבדקים תיארו עצב, אכזבה, ייאוש וביקורת עצמית. מחקרים נוספים מצאו רגשות דומים של קיפאון ועמידה במקום (Sharp & Ganong, 2007). לעומת זאת, היבט חיובי ברווקות מתבטא במאפיין שנמצא בשכיחות הגבוהה ביותר במחקרו של זק (2003) "חופש ועצמאות/ללא אחריות ומחויבות לאחרים" (84.3%). דהיינו, מרכיבי חופש ועצמאות מהווים חלק חשוב ומשמעותי בחייהם של הרווקים והרווקות. זאת ועוד, חוקרים שונים (Sharp & Ganong, 2007; Lewis & Moon, 1997) מצאו מרכיב של אמביוולנטיות וחוסר ודאות בחייהם של הרווק והרווקה.

היבט נוסף בתפיסת הרווקים קשור ביחסם אל הרווקות כתלויה בחירה. שוורץ (2008) מצאה שכנסיכות של חוסר ודאות בנוגע לעתיד, יש רווקות שמנסות להגביר את תחושת השליטה בחייהן ולהפחית את תחושות הלחץ, בכך שהן מציגות את הרווקות כמצב שתלוי בבחירתן ובהעדפתן האישית. לעומתן, רווקות רבות בוחרות לבצע ייחוס חיצוני לרווקותן ולהסבירה כתופעה רווחת בחברה, שאינה תלויה בגורמים אישיים בלבד. הן מודעות לשיעור הגדל של רווקים ורווקות ולאלטרנטיבות השונות לנישואין ולהורות. לטענתן, זה טבעי ומובן להיות רווקה בעולם של היום.

זק (2003) מצא כי אין הבדל משמעותי בין המינים בתפיסת החוויה הכוללת של מצב הרווקות, דהיינו, גברים ונשים מדגישים בחווית הרווקות שלהם באופן דומה מרכיבים כמו

חופש וצורך בעצמאות, בדידות, אמביוולנטיות, חריגות חברתית, חוסר והנאה ברווקות. יחד עם זאת, הוא מצא מספר הבדלים בין המינים, כמו יחס דכאוני אצל רוב הנשים אך גם אופטימי ואסרטיבי אצל חלקן, כאשר בקרב הגברים קיימת תחושה של ריקנות, ניכור וריחוק רגשי.

### ה. סיבות לרווקות

הסיבות השכיחות ביותר לרווקות מתייחסות ל"אי-מצויאת בן זוג מתאים", "פחד מזוגיות", "חוסר רצון להתפשר". הסיבות שצוינו בשכיחות הנמוכה ביותר הן: "חוסר בשלות", "חוסר יכולת לשנות את המצב" ו"גורל" (זק, 2003). ייתכן כי חוסר הרצון להתפשר נובע מהמודעות של האדם לגורלו וליכולת הבחירה שלו, וכי הפנטזיה של "בן הזוג המושלם" תורמת לבררנות בבחירת בן הזוג (רודין ואחרים, 2008), עד כי "בשנות האלפיים סינדרלה עדיין מכתיבה את החלום" (רוזנפלד, 2001, 63).

"ביסוס כלכלי ומקצועי" הוא סיבה נוספת למצב הרווקות בקרב נשים וגברים כאחד. התחזקות התפיסות הפמיניסטיות בקרב שכבות משכילות ומבוססות, תומכת ואף מעודדת נשים לרכוש השכלה גבוהה ולקדם קריירה לפני כניסתן למסגרת של נישואין. כך ניתן לראות נשים וגברים צעירים דוחים את גיל הנישואין עד שיתבססו כלכלית ומקצועית (רודין ואחרים, 2008). סיבות אחרות נובעות מהדגש על עצמאות והגשמה עצמית, כתוצר של העידן המודרני ובחירה באורח חיים מתוך רצון להתנסות במערכות יחסים שונות.

זמינות של יחסי מין (זק, 2003) ועלייה בשיעור הגירושים, גורמות ליחיד לשקול היטב את דרכו לפני קבלת החלטה לגבי מיסוד הזוגיות (רודין ואחרים, 2008; DePaulo & Morris, 2005). הסבר אחר ניתן מההיבט הביו-טכנולוגי, הכולל את התפתחות המדע בנושא פרויקט, שמאפשר לאישה ללדת ללא תלות בגבר. כך שכיום, נשים אינן רואות הכרח להיכנס למערכת זוגית הקשורה בנישואין, כדי לממש את האמהות (בר-סלע, 2003; פוגל-ביז'ואי, 1999; פרס, 2003; שחר וענבי, 2006).

באופן כללי, נמצא שקיים הרבה יותר דמיון בין נשים רווקות לגברים רווקים בסיבות לרווקות מאשר שוני. אם יש הבדלים הם מתבטאים בנטייה רבה יותר של הגברים לנמק את רווקותם במצב כלכלי או מקצועי מאשר הנשים, ונטייה של יותר נשים לנמק את רווקותן כנובעת מקשרים קודמים. בנוסף, נמצא הבדל מגדרי מוטיבציה לנישואין. נשים הן בעלות מוטיבציה גבוהה יותר לנישואין בהשוואה לגברים.

### ו. עמדות הרווקים והרווקות כלפי נישואין ומשפחה

מוסד הנישואין והמשפחה נתפסים באופן חיובי, נורמטיבי ומקובל על ידי רווקים ורווקות רבים בחברה הישראלית (זק, 2003; שוורץ, 2008). לראיה, רוב הנבדקים במחקרו של זק (2003) הביעו מוטיבציה חיובית כלפי הכניסה למסגרת נישואין (83%) ורובם העריכו במידה רבה כי הסיכוי שיינשאו בעתיד הוא גבוה (87%). יותר מכך, בפילוח האוכלוסייה לקבוצות של נשים וגברים, חילונים ודתיים ובעלי קשר זוגי לחסרי קשר זוגי, נמצאו מספר הבדלים.

המוטיבציה לנישואין הייתה גבוהה יותר בקרב קבוצות הנשים, המסורתיות והדתיות, לעומת זאת קבוצת הגברים וקבוצת החילונים מאופיינות ברמת מוטיבציה לנישואין נמוכה יותר. ההערכה הגבוהה ביותר לגבי סיכויי הנישואין נמצאה בקרב בעלי קשר זוגי בהשוואה לחסרי קשר זוגי.

### ז. השפעת הזמן והגיל על החלטות לגבי נישואין, הורות והקמת משפחה

קיימות בחברה נורמות הקשורות לגיל ולזמן בנוגע למטרות ולמטלות בחייו של אדם, ונישואין והקמת משפחה הם חלק מהן. "השעון החברתי", המונחה על ידי נורמות חברתיות, מציב לוח זמנים שלפיו אדם צפוי למלא אחר מטלות החיים ואף נשפט לגבי עמידתו או אי-עמידתו בלוח זמנים זה (להד, 2007; רודין ואחרים, 2008; שוורץ, 2008; 2005; DePaulo & Morris, 2005). לשם בדיקת השפעתו של "השעון החברתי", הציגו החוקרים לנבדקים שאלות שקשורות לתפיסת הזמן בעיניהם והאם לדעתם הזמן הוא בשליטתם! הנבדקים היו הורים נשואים, הנבדלים בזמן שבו נישאו וגידלו ילדים – "מוקדם", "בזמן המתאים", או "מאוחר" מבחינה חברתית. נמצא כי הזמן נתפס כגורם שנמצא בשליטתם של ההורים ש"איחרו" ויוחס לאישיותם, יותר מאשר אצל ההורים שנישאו והקימו משפחה "מוקדם", או "בזמן המתאים" מבחינת נקודת הזמן החברתית (DePaulo & Morris, 2005).

גורמי הזמן והגיל נמצאו משמעותיים ובעלי השפעה רבה על נשים רווקות בהחלטתן להינשא ולהקים משפחה. קיימות תחושות של לחץ וחשש בנוגע לעמידה בלוח זמנים ולחלון הזדמנויות שקשור לגילים מוגדרים, עד כי הביטוי "לאחר את הרכבת" תקף גם כיום (רוזנפלד, 2001). זאת ועוד, תקתוק "השעון הביולוגי" מתחזק עם העלייה בגיל האישה, בייחוד כאשר מדובר ברווקה שאינה נמצאת בקשר זוגי. נשים רבות מעלות את הדאגה ממימוש האימהות בגיל מאוחר (שוורץ, 2008). לעומתן, גברים אינם מושפעים מתחושת הזמן ההולך ואוזל של "השעון הביולוגי", ולמעשה הם נתפסים כ"אבות פוטנציאליים" במשך רוב שנות חייהם (רודין ואחרים, 2008).

מעבר לכך, כאשר נבדק הקשר בין גיל הנבדק לבין המוטיבציה להינשא, התברר שהמוטיבציה הגבוהה ביותר נמצאה בקרב נבדקים בגיל 30-34. כמו כן, נמצא קשר שלילי בין גיל הנבדקים לבין הערכת הסיכויים להינשא בעתיד. ייתכן כי בגיל צעיר קיים הרצון להינשא, אך מדובר על העתיד הרחוק יותר. בגיל מאוחר יותר, קרוב ל-40, יש ירידה ברצון להינשא (DePaulo & Morris, 2005). גם במחקרן של מאי ולוין (Mahay & Lewin, 2007), שבחנו נבדקים בני 18-69, נמצא קשר בין גיל הנבדק למוטיבציה לנישואין, כך שרווקים בני 55-69 הביעו מוטיבציה נמוכה יותר בהשוואה לרווקים צעירים יותר.

### ח. התייחסות לרווקות בחברה הדתית-לאומית

החברה הדתית-לאומית בישראל התאפיינה בכל שנותיה בפתיחות לנורמות של החברה החילונית והייתה נתונה במידה מסוימת להשפעתן. יחד עם זאת, היו תחומים בהם נשמרו בה עמדות

מסורתיות ושמרניות, כמו נישואין וחיי משפחה (שלג, 2000). כיום נפרצו הגבולות בדפוסי הנישואין בחברה הדתית-לאומית והיא נאלצת להתמודד עם שיעור גבוה של רווקים ורווקות ודחיית גיל הנישואין. רק כמחצית מהנשים הדתיות נישאות עד גיל 25, 30% מהן נותרות רווקות אחרי גיל 30. סיבה בולטת לדחיית גיל הנישואין בחברה הדתית-לאומית נובעת מהפתיחות של חברה זו להשכלה גבוהה וכתוצאה מכך לחשיבה יותר פתוחה וליברלית (רותם, 2004).

תהליכי השינוי בדפוסי הנישואין מהווים מקור לדאגה בציבור הדתי-לאומי וישנה התלבטות רבה כיצד להתמודד עם מה שנתפס כ"בעיית הרווקות" (גריינר-מייקין, 2005; ברטוב, 2005; רותם, 2004). נשים שאינן נישאות ואינן מקימות משפחה, נחשבות כפורעות את הסדר החברתי, המיני והדתי, ועל כן מאיימות על יציבותה של החברה הדתית-לאומית (ברטוב, 2005; רותם, 2004). להיות רווק, ובפרט רווקה, בחברה זו משמע להיות חריג ולייצג את הלא-נורמטיבי בסביבה החברתית (שטול, 2003), כך שהרווקים חווים לחצים כבדים מצד החברה להינשא ולהקים בית כשר בישראל.

### מטרת המחקר ושאלות המחקר

מטרת המחקר הנוכחי היא לבחון את עמדותיהם של רווקות ורווקים בחברה הישראלית כלפי רווקות, מוסד הנישואין והמשפחה, תוך בחינת הבדלים בין נשים לגברים ובין חילונים לדתיים. לצורך בחינת עמדות הרווקות והרווקים הוצגו 12 שאלות מחקר כדלקמן:

- 1) האם יש הבדל בין גברים לנשים לגבי הלחץ החברתי להינשא ולהקים משפחה? (2) האם יש הבדל בין חילונים לדתיים לגבי הלחץ החברתי להינשא ולהקים משפחה? (3) האם יש קשר בין לחץ חברתי למוטיבציה להינשא? (4) האם יש הבדל בין גברים לנשים בתפיסת רווקותם? (5) האם יש הבדל בין חילונים לדתיים בתפיסת רווקותם? (6) מה הן הסיבות לרווקות? (7) האם יש הבדל בין גברים לנשים בעמדות כלפי נישואין ומשפחה? (8) האם יש הבדל בין חילונים לדתיים בעמדות כלפי נישואין ומשפחה? (9) האם יש תלות בין רמת דתיות לגיל נישואין מועדף על הנבדק? (10) האם יש הבדל בין גברים לנשים במוטיבציה לנישואין ובהערכת הסיכויים להינשא בעתיד? (11) האם יש הבדל בין חילונים לדתיים במוטיבציה לנישואין ובהערכת הסיכויים להינשא בעתיד? (12) האם יש הבדל בין גברים לנשים בנוגע להשפעת הזמן והגיל בהחלטה להינשא ולהקים משפחה?

## 2. מתודולוגיה

### א. אוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר כוללת 120 רווקים ורווקות, מתוכם 57 גברים (47.5%) ו-63 נשים (52.5%), 50 חילונים (41.7%), 13 מסורתיים (10.8%) ו-57 דתיים (47.5%). טווח הגילים נע בין 22 ל-35 שנים, הגיל הממוצע הינו 25.26 שנים (סטיית תקן – 2.627). 10.1% מהנבדקים בעלי השכלה תיכונית, 52.9% בעלי השכלה אקדמית-חלקית, 31.1% בעלי תואר ראשון ו-5.9%



בעלי תואר שני ומעלה. 66.4% מהנבדקים הינם סטודנטים, 18.5% עובדים במשרה חלקית, 13.4% עובדים במשרה מלאה ו-1.7% לא עובדים.  
 58.8% מהנבדקים גרים בבית ההורים, 16% גרים עם שותפים, 10.1% גרים לבד, 7.6% גרים עם בן/בת-זוג ו-7.6% גרים במעונות בראילן. רוב הנבדקים גרים במרכז הארץ. 102 נבדקים (85%) ציינו את ישראל כמקום הולדתם. 17 נבדקים הינם עולים. 36 נבדקים (30%) נמצאים בקשר זוגי, ו-84 נבדקים (70%) לא נמצאים בקשר זוגי. ממוצע משך הקשר הזוגי הוא 2.55 שנים (סטיית תקן – 2.182), כאשר הטווח נע בין חודש לבין שמונה שנים.

### ב. כלים

השאלון הינו כמותי ומורכב מ-57 היגדים. השאלון בנוי מארבעה חלקים, חלקו הראשון כולל שאלות רקע: מין, גיל, השכלה, תעסוקה, ארץ לידה ושנת עלייה, ארץ לידת האב, ארץ לידת האם, סוג מגורים, יישוב, הימצאות בקשר זוג – כן/לא, משך הזוגיות.

חלקו השני של השאלון בודק עמדות של רווקות ורווקים בנושאים הנוגעים ללחץ חברתי, תפיסת הרווקות, נישואין, חיי משפחה והשפעת הזמן והגיל לגבי נישואין, הורות והקמת משפחה. תת-שאלון זה מורכב מכ-40 היגדים, הבודקים את מידת הסכמתו של הנבדק לגבי כל אחד מהנושאים שצוינו לעיל, בסולם מ-1 עד 4, כאשר 1-כלל לא מסכים, 2-מסכים במידה מעטה, 3-מסכים במידה בינונית, 4-מסכים במידה רבה.

עמדות בנוגע ללחץ החברתי המופעל על הרווק נבדקו באמצעות 11 פריטים (מהימנות:  $a=0.78$ ). ציון גבוה (4) מעיד על קיום לחץ חברתי גבוה, וציון נמוך (1) מעיד על לחץ חברתי נמוך. דוגמה להיגדים: "קיים לחץ חברתי להינשא", "אני מרגיש לא בנוח כשאני מגיע לאירוע משפחתי".

עמדות רווקים בנוגע למצב הרווקות, דהיינו, תפיסת הרווקות, נבדקו באמצעות 13 פריטים, (מהימנות:  $a=0.63$ ). יש שש שאלות הפוכות. ציון גבוה (4) מעיד על תפיסה חיובית של מצב הרווקות, וציון נמוך מעיד על תפיסה שלילית של מצב הרווקות, לדוגמה: "קיימות דעות קדומות לגבי רווקים ורווקות כמו: הוא לא נשוי, כנראה משהו לא בסדר איתו", "הרווקות מהווה סטאטוס מעיק", "אני אוהב את החופש לעשות מה שאני רוצה, מתי שאני רוצה עם מי שאני רוצה".

עמדות רווקים כלפי מוסד הנישואין וחיי משפחה נבדקו באמצעות 8 פריטים (מהימנות:  $a=0.62$ ). ציון גבוה (4) מעיד על עמדה חיובית כלפי מוסד הנישואין והמשפחה, וציון נמוך (1) מעיד על עמדה שלילית, לדוגמה: "החברה נותנת חשיבות יתר למוסד המשפחה", "מטרידה אותי השאלה: מה, אם לעולם לא אתחתן?"

עמדות רווקים בנוגע להשפעת הזמן והגיל לגבי נישואין, הורות והקמת משפחה נבדקו באמצעות 6 פריטים (מהימנות:  $a=0.59$ ). ציון גבוה (4) מעיד על השפעה גבוהה של גורמי הזמן והגיל על הרווק, וציון נמוך (1) מעיד על השפעה נמוכה של גורמים אלו, לדוגמה: "הגיל מהווה שיקול בהחלטה להינשא ולהקים משפחה", "הזמן שעובר הוא לרעתי".



חלקו השלישי של השאלון בודק מה הן הסיבות לרווקות, באמצעות 16 פריטים. על הנבדק לסמן באיזו מידה הסיבות הנתונות מתאימות לאלו שלו, בסולם מ-1 עד 4, כאשר 1-כלל לא מסכים, 2-מסכים במידה מעטה, 3-מסכים במידה בינונית, 4-מסכים במידה רבה (מהימנות:  $a=0.79$ ).

חלקו הרביעי של השאלון כולל שאלה אחת, פריט 57, הבודק את עמדת הרווק כלפי גיל נישואין מועדף. עליו לציין את גיל הנישואין המועדף עליו מבין 6 אפשרויות המוצגות לפי טווחי גילאים: 18-22, 22-24, 24-26, 26-28, 28-30, מעל 30. לפני בניית השאלון הסופי נערך Pre-Test באמצעות ראיונות, שכלל שבעה מרואיינים רווקים בגילאי 22-35. הראיונות העשירו את השאלון.

### ג. הליך

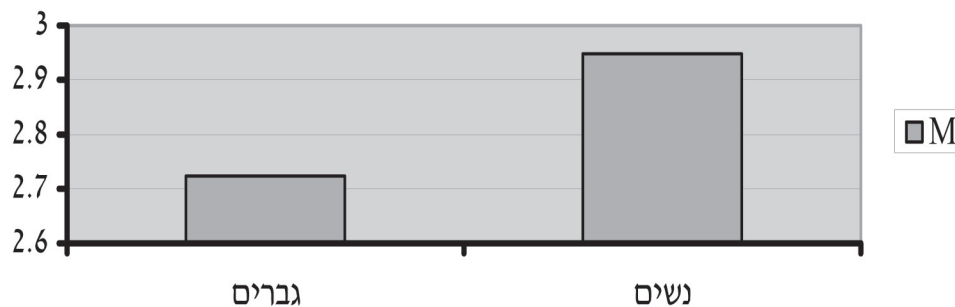
המחקר התבצע בשיטת "כדור שלג". חלק מהנבדקים אותרו באוניברסיטת בר-אילן והשאר באזור גוש דן והסביבה ובצפון הארץ.

### 3. ממצאים

הממצאים מוצגים בהתייחס לחמישה נושאים: תחושת הרווק/ה לגבי לחץ חברתי, תפיסת הרווקות על-ידי רווקים, עמדות הרווקים לגבי נישואין וחיי משפחה, השפעת הזמן והגיל לגבי נישואין, הורות והקמת משפחה, סיבות לרווקות.

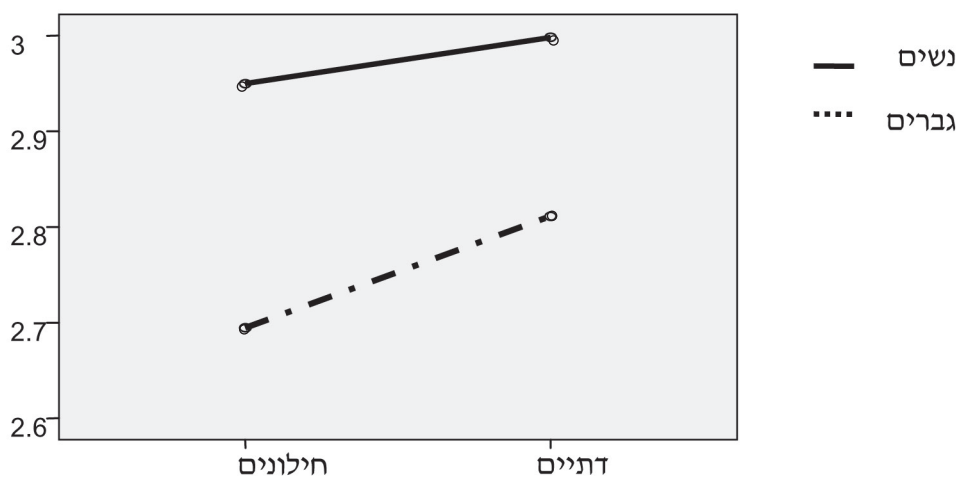
**א. תחושת הרווק/ה לגבי לחץ חברתי:** שאלת המחקר הראשונה דנה בהבדלי מגדר לגבי לחץ חברתי המופעל על הרווקים. לצורך בדיקת ההבדלים נערך מבחן  $t$  למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי יש הבדל מובהק בין המינים ( $t=-2.519$ ,  $df=118$ ,  $sig<0.05$ ). נשים חוות לחץ חברתי ברמה גבוהה יותר ( $m=2.948$ ,  $sd=0.489$ ) לגבי נישואין והקמת משפחה, בהשוואה לגברים ( $m=2.724$ ,  $sd=0.486$ ).

תרשים 1: הבדלי מגדר בלחץ חברתי (ממוצע)



שאלת המחקר השנייה דנה בהבדלים בין חילונים לדתיים בלחץ חברתי המופעל עליהם כרווקים. לצורך בדיקת ההבדלים נערך מבחן  $t$  למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי אין הבדל בין הקבוצות ( $t=-0.972, df=105, sig>0.05$ ). בהמשך לכך, על מנת לבחון אם קיימת השפעה של מין ורמת דתיות על לחץ חברתי, נערך מבחן ANOVA שהראה כי למשתנה המין יש השפעה על הלחץ החברתי ( $F(1, 103)=5.792, sig<0.05$ ), לעומת זאת אין השפעה לרמת הדתיות ( $F(1, 103)=0.807, sig>0.05$ ) ולכן אין גם אינטראקציה בין המשתנים ( $F(1, 103)=0.138, sig>0.05$ ).

### תרשים 2: השפעה של מין ורמת דתיות על לחץ חברתי (בממוצע)



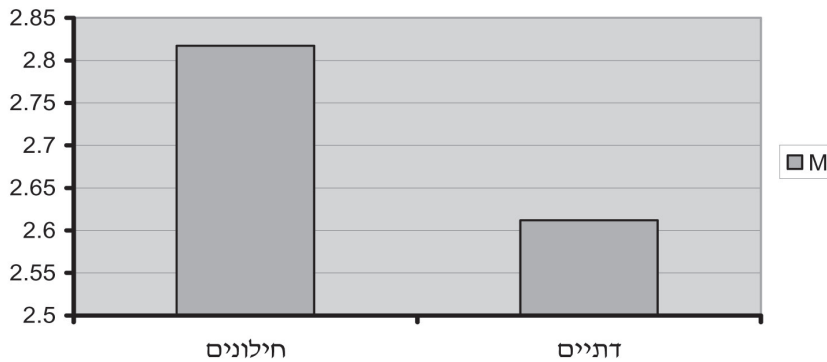
ממצאי תרשים 2 מצביעים על כך שעל הנשים מופעל לחץ חברתי במידה גבוהה יותר ממצאי תרשים 1. לעומת הגברים ( $m=2.998; m=2.949$ ) לעומת הנשים ( $m=2.811; m=2.694$ ), הן כאשר הן חילוניות והן כאשר הן דתיות.

שאלת המחקר השלישית דנה בקשר בין לחץ חברתי למוטיבציה להינשא. הרוב המכריע של הנבדקים (90.8%) סוברים שיש ציפייה חברתית להינשא. 82.5% הסכימו במידה רבה ובמידה בינונית עם ההיגד "קיים לחץ חברתי להינשא". מתאם קורלציה של פירסון הראה שאין קשר בין המשתנים ( $r=0.117, sig>0.05$ ), כלומר, הלחץ החברתי אינו מעלה את רמת המוטיבציה להינשא.

**ב. תפיסת הרווקות על-ידי רווקים:** שאלת המחקר הרביעית דנה בהבדלי מגדר בראייתם ובתפיסתם של רווקים את רווקותם. נערך מבחן  $t$  למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי אין הבדל בין המינים ( $t=0.788, df=118, sig>0.05$ ). כלומר, שני המינים תופסים את רווקותם באותה צורה.

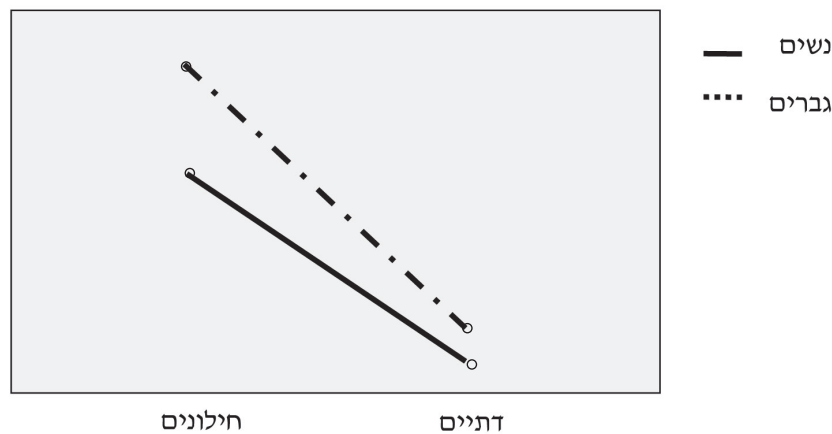
שאלת המחקר החמישית דנה בהבדלים בין חילונים לדתיים בראייתם ובתפיסתם את רווקותם. נערך מבחן t למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי יש הבדל מובהק בין הקבוצות (t=2.866, df=105, sig<0.05). כלומר, מצב הרווקות נתפס באופן חיובי יותר על ידי החילונים (m=2.612, sd=0.373) מאשר על ידי הדתיים (m=2.817, sd=0.367).

**תרשים 3: הבדלים בין חילונים לדתיים בתפיסת הרווקות (בממוצע)**



נתוני תרשים 3 מעידים כי יחסם של רווקים חילונים למצב הרווקות, דהיינו תפיסתם את רווקותם, חיובי יותר (m=2.817) לעומת רווקים דתיים (m=2.612). על מנת לבדוק אם יש השפעה של מין ורמת דתיות על עמדות כלפי רווקות, נערך מבחן ANOVA שהראה כי למשתנה המין אין השפעה על עמדות כלפי רווקות (F1, 103= 0.674, sig>0.05), לעומת זאת יש השפעה לרמת הדתיות (F1, 103= 8.004, sig<0.05). כמו כן, לא נמצאה אינטראקציה בין מגדר לרמת הדתיות (F1, 103= 0.217, sig>0.05).

**תרשים 4: השפעה של מין ורמת דתיות על עמדות כלפי רווקות (בממוצע)**



ממצאי תרשים 4 מצביעים על כך שהחילונים (m=2.771 ;m=2.864) תופסים את הרווקות באור חיובי יותר מהדתיים (m=2.6 ;m=2.626), הן כאשר מדובר בגברים והן כאשר מדובר בנשים.

**ג. סיבות לרווקות:** שאלת המחקר השישית דנה בסיבות למצב הרווקות. לנבדק הוצגו 16 סיבות שונות לרווקות והוא התבקש לציין באיזו מידה הסיבות הללו מתאימות לאלו שלו. נמצא כי הסיבות השכיחות ביותר לרווקות הינן "לא נמצא בן זוג או קשר מתאים עד כה" (74.1%), "מעוניין להתבסס כלכלית ומקצועית לפני הנישואין" (55%), "חוסר רצון להתפשר" (43.3%). הסיבה שנמצאה בשכיחות הנמוכה ביותר הינה "אינני מאמין במוסד הנישואין" (8.3%), ממצא מעניין בפני עצמו. בלוח 1 מוצגות הסיבות לפי סדר שכיחות יורד ולפי ממוצע הדירוג של הנבדקים עבור כל סיבה, כאשר הסולם נע בין 1-כלל לא מסכים לבין 4-מסכים במידה רבה.

#### לוח 1: סיבות לרווקות לפי סדר שכיחותן ולפי ממוצע לכל סיבה

ממוצע (M)	סיבות
3.14	1. לא נמצא בן זוג או קשר מתאים עד כה
2.66	2. מעוניין להתבסס כלכלית ומקצועית לפני הנישואין
2.31	3. חוסר רצון להתפשר
2.28	4. לא מוכן / לא בשל להורות
2.27	5. חוסר בשלות לנישואין ולחיי משפחה
2.10	6. גורל
2.06	7. הרגל
2.04	8. ביישנות
1.97	9. חוסר מזל
1.89	10. תוצאה של קשרים קודמים
1.83	11. חוסר רצון לשנות את המצב
1.73	12. פחד מזוגיות
1.47	13. לא מעוניין להתחייב
1.41	14. תוצאה של מערכת הורית – גירושי הורים
1.38	15. אי רצון להיכנס למסגרת משפחתית נורמטיבית
1.31	16. אינני מאמין במוסד הנישואין

**ממצאים נוספים:** על מנת לבדוק אם יש הבדל בין גברים לנשים ובין חילונים לדתיים בסיבות לרווקות, נערכו מבחני t למדגמים בלתי תלויים, שהראו כי אין הבדלים מובהקים בין המינים (t=0.104, df=105) ואין הבדלים מובהקים בין חילונים לדתיים (t=-0.934, df=118, sig>0.05). (sig>0.05).

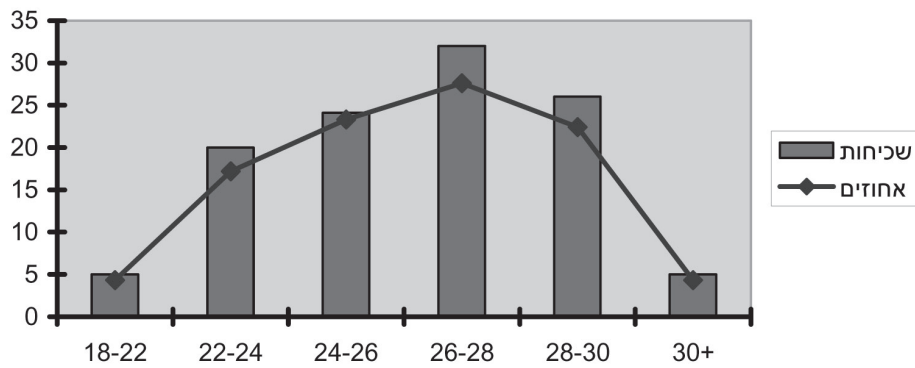
**ד. עמדות הרווקים/ות לגבי נישואין וחיי משפחה:** שאלת המחקר השביעית דנה בהבדלי מגדר בעמדותיהם של רווקים לגבי נישואין וחיי משפחה. נערך מבחן t למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי אין הבדלים מובהקים בין המינים (t=-0.945, df= 118, sig>0.05). רווקים ורווקות מגלים אותן עמדות לגבי נישואין וחיי משפחה, ולכן אין לומר היום שקיימים הבדלי מיגדר בעמדות לגבי חיי משפחה. שאלת המחקר השמינית דנה בהבדלים בין חילונים לדתיים בעמדותיהם כלפי נישואין וחיי משפחה. נערך מבחן t למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי יש הבדל מובהק בין הקבוצות (t=-5.727, df=105, sig<0.05).

**לוח 2: הבדלים בין רווקים חילונים לרווקים דתיים בעמדות כלפי נישואין וחיי משפחה**

	ממוצע (M)	סטיית תקן (SD)	שכיחות (N)
חילונים	2.48	0.498	50
דתיים	2.979	0.403	57

לפי נתוני הלוח ניתן לראות, כי עמדתם של רווקים דתיים כלפי מוסד הנישואין והמשפחה חיובית יותר (m=2.979) לעומת עמדתם של רווקים חילונים (m=2.48). בבחינת עמדות כלפי נישואין, נכללה שאלה הבודקת גיל נישואין מועדף מבין שש אפשרויות נתונות. טווח הגילאים המועדף בעל השכיחות הגבוהה ביותר בבחינה של כלל הנבדקים במחקר, נמצא בקבוצת הגיל 26-28. השכיחות הנמוכה ביותר נמצאה בקבוצת הגיל 18-22 ובקבוצה שמעל גיל 30. בתרשים 5 מוצגת שכיחות טווחי הגילאים ואחוז הופעתם בקרב הנבדקים.

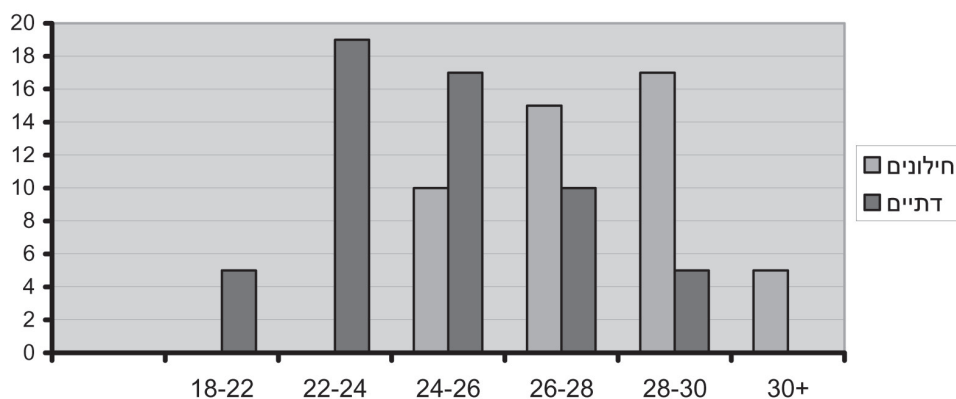
**תרשים 5: גיל נישואין מועדף על כלל הנבדקים**



ממצאי תרשים 5 מצביעים על טווח גילאים 26-28 (27.6%) כשכיח ביותר מבין שש קבוצות הגיל.

שאלת המחקר התשיעית דנה בתלות בין רמת הדתיות לבין גיל נישואין מועדף על הנבדק. נערך מבחן חי-בריבוע, שהראה כי יש תלות מובהקת בין המשתנים ( $\chi^2_{df=5}$ ). מכאן, שרמת הדתיות של הנבדק משפיעה רבות על עמדתו בסוגיה זו. רווקים חילונים מעדיפים גיל מבוגר יותר לנישואין, לעומת רווקים דתיים, שמעדיפים גיל צעיר יותר. בנוסף, ישנם טווחי גילים שהנבדקים החילונים לא סימנו כלל, 18-22 ו-22-24, ולעומתם, הנבדקים הדתיים לא סימנו כלל את האפשרות לנישואין מעל גיל 30.

### תרשים 6: תלות בין רמת דתיות לבין גיל נישואין מועדף (בשכיחות)



תרשים 6 מעיד בכירור על העדפת הנבדקים החילונים גיל נישואין מאוחר – 26-28, 28-30, מעל 30 ובניגוד לכך, העדפת הנבדקים הדתיים גיל נישואין צעיר – 18-22, 22-24, 24-26. שאלת המחקר העשירית דנה בהבדלי מגדר לגבי המוטיבציה לנישואין ולגבי הערכת סיכויי הנבדק להינשא בעתיד. נערכו מבחני t למדגמים בלתי תלויים, שהראו כי יש הבדל מובהק בין המינים לגבי המוטיבציה לנישואין ( $t=-2.552$ ,  $df=118$ ,  $sig<0.05$ ). כלומר, נשים הן בעלות מוטיבציה גבוהה יותר לנישואין לעומת גברים, ואין הבדל בין המינים לגבי הערכת סיכויים לנישואין בעתיד ( $t=-1.261$ ,  $df=118$ ,  $sig>0.05$ ).

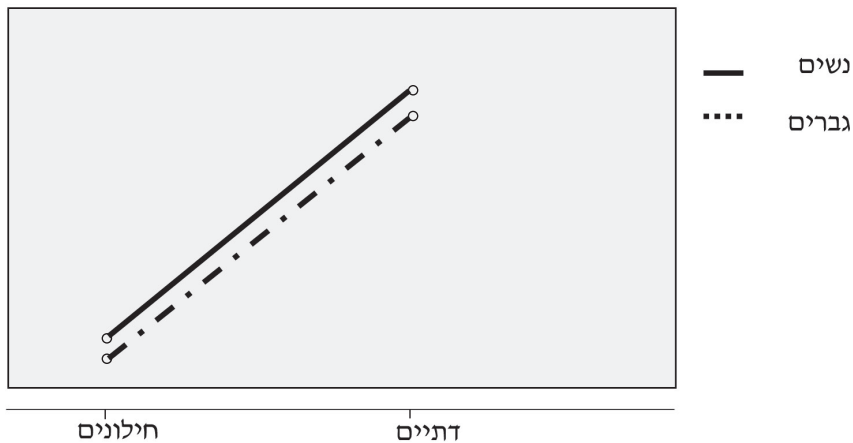
שאלת המחקר האחת-עשרה דנה בהבדלים בין חילונים לדתיים לגבי המוטיבציה לנישואין והערכת סיכויי הנבדק להינשא בעתיד. נערכו מבחני t למדגמים בלתי תלויים, שהראו כי יש הבדל מובהק בין הקבוצות לגבי המוטיבציה לנישואין ( $t=-2.625$ ,  $df=105$ ,  $sig<0.05$ ). כלומר, דתיים הם בעלי מוטיבציה גבוהה יותר לנישואין לעומת חילונים, ואין הבדל בין הקבוצות לגבי הערכת סיכויים לנישואין בעתיד ( $t=-0.778$ ,  $df=105$ ,  $sig>0.05$ ). נערכה השוואה נוספת בין מי שנמצאים בקשר זוגי למי שלא נמצאים בקשר זוגי. נערך מבחן t למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי יש הבדל בין הקבוצות לגבי הערכת סיכויים להינשא בעתיד ( $t=3.093$ ,  $df=118$ ,  $sig<0.05$ ). כלומר, מי שנמצאים בקשר זוגי מעריכים כי סיכוייהם להינשא גבוהים יותר ממי שלא נמצאים בקשר זוגי.

**לוח 3: הבדלים בין רווקים הנמצאים בקשר זוגי לרווקים שלא נמצאים בקשר זוגי כלפי הערכת סיכויים להינשא בעתיד**

סטיותת תקן (SD)	ממוצע (M)	שכיחות (N)	
0.351	3.86	36	נמצאים בקשר זוגי
0.625	3.58	84	לא נמצאים בקשר זוגי

ממצאי הלוח מצביעים, כי הערכת הסיכויים להינשא בעתיד גבוהה יותר אצל מי שנמצאים בקשר זוגי ( $m=3.86$ ) לעומת מי שלא נמצאים בקשר זוגי ( $m=3.58$ ). על מנת לברוק האם יש השפעה של מין ורמת דתיות על עמדות כלפי נישואין וחיי משפחה, נערך מבחן ANOVA שהראה כי למשתנה המין אין השפעה על עמדות כלפי נישואין וחיי משפחה ( $F(1, 103) = 0.331, sig > 0.05$ ). לעומת זאת, יש השפעה לרמת הדתיות ( $F(1, 103) = 0.003, sig < 0.05$ ). ואין אינטראקציה בין המשתנים ( $F(1, 103) = 0.003, sig > 0.05$ ).

**תרשים 7: השפעה של מין ורמת דתיות על עמדות כלפי נישואין וחיי משפחה (בממוצע)**



ממצאי תרשים 7 מצביעים על כך שישנה השפעה למשתנה הדתיות על עמדות כלפי נישואין ואין השפעה למשתנה המין. כלומר, הדתיים ( $m=2.949$ ;  $m=3.005$ ) תופסים את הנישואין באור חיובי יותר מהחילונים ( $m=2.457$ ;  $m=2.502$ ), הן כאשר מדובר בגברים והן כאשר מדובר בנשים.

ממצאים נוספים: אחד ההיגדים שבאמצעותו נבדק חוזקו של מוסד הנישואין והיחס החיובי כלפיו הינו: "ישנה צורת חיים אחרת שנראית לי מלבד נישואין". הסכמה עם היגד זה מעידה כי לנבדק עדיפה אלטרנטיבה אחרת לנישואין. 28.3% מכלל הנבדקים הסכימו עם היגד זה. כלומר,



העמדה הרווחת בקרב רוב נבדקי המחקר – 71.7% היא כי מוסד הנישואין הינו חיובי והנבדקים רואים בנישואין נורמה מקובלת. בפילוח האוכלוסייה על פי הגדרה של רמת דתיות, נמצא בבירור כי דתיים רואים את הנישואין באופן חיובי יותר (87%), לעומת חילונים (52%). נוסף על כך, שיעור גבוה מאוד מן הדתיות רואות בנישואין את צורת החיים היחידה (96%).

**ה. השפעת הזמן והגיל לגבי נישואין, הורות וחיי משפחה:** שאלת המחקר השתים-עשרה דנה בהבדלי מגדר לגבי השפעתם של הזמן והגיל על הרווק. נערך מבחן t למדגמים בלתי תלויים, שהראה כי יש הבדל מובהק בין המינים ( $t=1.999, df=118, sig<0.05$ ). נשים רווקות מושפעות יותר מגורמי הזמן והגיל מאשר גברים רווקים.

#### לוח 4: הבדלים בין גברים רווקים לנשים רווקות לאור השפעת הזמן והגיל

שכיחות (N)	ממוצע (M)	סטיית תקן (SD)	
57	2.648	0.477	גברים
63	2.822	0.476	נשים

לפי נתוני הלוח ניתן להבחין, כי נשים רווקות מושפעות יותר מגורמי הזמן והגיל בהחלטתן להינשא ולהקים משפחה ( $m=2.822$ ), לעומת גברים רווקים ( $m=2.648$ ).

#### 4. דיון וסיכום

הסטטוס "להיות רווק/ה" מהווה אתגר מחקרי בחברה שאחד המאפיינים המרכזיים שלה הוא המשפחתיות. הסוגיה הינה מורכבת ומשפיעה על חייהם והחלטותיהם של גברים ונשים צעירים, על משפחותיהם ועל הנורמות התרבותיות-חברתיות של דתיים וחילונים בישראל.

במחקר הוצגו 12 שאלות מחקר, שדנו במכלול הנושאים שנובעים משיעור הרווקות העולה בחברה. הסוגיה הראשונה במחקר דנה בלחץ החברתי המופעל על רווקות ורווקים. נמצא כי קיים הבדל מגדרי, כך שרווקות חוות לחץ חברתי לגבי נישואין והקמת משפחה יותר מרווקים, וזאת ללא הבדל ברמת הדתיות. דהיינו, חילוניות ודתיות חוות לחץ חברתי גבוה, מעצם היותן נשים.

מרכזיותם של מוסד הנישואין והמשפחה מהווה גורם לחץ על בוגרים רווקים להתאים את עצמם לנורמות, לעמוד בציפיות החברתיות ולעבור בשלום את השלב ההתפתחותי הקשור לנישואין ולהקמת משפחה. נשים רווקות נדרשות לעמוד בציפיות גבוהות יותר ובדרישה גבוהה יותר לעשות זאת בזמן המקובל חברתית, בהשוואה לגברים רווקים, ואף נשפטות בחומרה רבה יותר כאשר הן דוחות את הנישואין או כלל לא נישאות.

יש להוסיף כי דימויין העצמי מושפע מהצלחה או מאי הצלחה בנוגע לכניסה למוסד הנישואין ולהקמת תא משפחתי (שוורץ, 2008). הסבר משמעותי אחר קשור ל"שעון הביולוגי", שמהווה גורם לחץ המשפיע על הנשים באופן שלילי. הדאגה שמא "נאחר את הרכבת" מגשרת על

הפערים ברמת הדתיות, ומשפיעה על נשים חילוניות ודתיות באותה מידה. באותו נושא, נבדק הקשר בין לחץ חברתי למוטיבציה של הרווק להינשא, ונמצא כי אין קשר בין המשתנים. ייתכן כי לחץ חברתי, בייחוד ברמה גבוהה, משיג את האפקט ההפוך, דהיינו, מרתיע ויוצר התנגדות לנישואין. בנוסף, ייתכן שלחץ מצד החברה אינו גורם מספיק משמעותי להעלאת המוטיבציה לנישואין. ייתכן כי השכלה אקדמית יחד עם הערכה עצמית גבוהה מאפשרים לרווק לפתח עמידות נוכח הלחץ מהסביבה. יש להניח שהשיעור הגבוה של גירושין מהווה אף הוא קריטריון משמעותי בהפחתת המוטיבציה לנישואין. יש לשער שלקראת סוף העשור הראשון של המאה ה-21, רווקים ורווקות בחברה הישראלית מתחשבים פחות בגורמי לחץ חיצוניים ומקשיבים לקול הפנימי שלהם, כאשר הם עומדים בפני ההחלטה להינשא. בחינה של **תפיסת הרווקות** על ידי הרווקים והרווקות העלתה כי לא קיימים הבדלים מגדריים, כלומר, נשים וגברים תופסים את רווקותם באופן דומה. הממצא במחקר הנוכחי מעיד על כך שתפיסת הרווקות נחווית על ידי נשים וגברים באופן דומה כבר מתחילת העשור (זק, 2003). הדבר מעיד על התגבשותה של השקפת עולם נורמטיבית שמאפיינת את העמדות לגבי רווקות בחברה. מאידך, כאשר נבחנו ההבדלים על פי רמת הדתיות, נמצא כי רווקות ורווקים חילוניים תופסים את רווקותם באור חיובי יותר בהשוואה לרווקות ולרווקים דתיים. ייתכן כי הסבר מניח את הדעת נובע מהאידיאולוגיה של קדושת המשפחה שנמצאת בחשיבות עליונה בהווה הדתית. זו מאיימת על ידי הרווקות, כפורעת את הסדר החברתי, המיני והדתי, כך שהרווקות נתפסת בעיני החברה הדתית כ"בעיית הרווקות" (גריינר-מייקין, 2005; ברטוב, 2005; רותם, 2004). מכאן נובע שכאשר החברה רואה ברווקות תופעה מטרידה ומאיימת, הרווק עצמו רואה את רווקותו בהתאם, ולכן הרווק הדתי יתפוס באופן שלילי יותר את מצבו, בהשוואה לרווק חילוני.

סוגיה שלישית דנה **בסיבות לרווקות**. מתוך 16 סיבות נתונות קיימות שלוש מרכזיות, שמסמנות את השינוי שחל בחברה הישראלית במעבר מחברה קולקטיביסטית לחברה אינדיבידואליסטית, בה היחיד מוכן פחות להתפשר על בחירת בן/בת הזוג שעונה על ציפיותיו ומאוד חשובים לו מעמדו הכלכלי והקריירה האישית שברצונו לפתח לפני כניסתו למסגרת של נישואין. הסיבה השכיחה ביותר במחקר הנוכחי לרווקות: "לא נמצא בן זוג או קשר מתאים עד כה", והסיבה המדורגת כשלישית בחשיבותה: "חוסר רצון להתפשר", נמצאות בהתאמה מלאה לסיבות שציינו הנבדקים כבר בתחילת העשור (זק, 2003). לעומת זאת, הסיבה השנייה בחשיבותה במחקר הנוכחי: "מעוניין להתבסס כלכלית ומקצועית לפני הנישואין", דורגה במקום העשירי מתוך 13 סיבות במחקר הקודם (זק, 2003). ממצא זה מעיד על כך שחלה עלייה בחשיבות המצב הכלכלי והמקצועי בשנים האחרונות, כגורמים המסבירים מדוע רווקים דוחים את הנישואין או לא נישאים כלל.

ניתוח מגדרי והשוואה של רמות הדתיות, העלו כי לא קיימים הבדלים בין גברים לנשים ובין חילונים לדתיים בציון הסיבות לרווקותם. ייתכן כי הדבר נובע מכך שהסיבות הללו מאפיינות את האדם בחברה המודרנית כאינדיבידואל. כך למשל, ביסוס כלכלי ומקצועי לפני

נישואין חשוב במידה דומה גם לגברים וגם לנשים. ערכי האינדיבידואליזם חדרו זה מכבר ללב מחוז הדתיים, יחד עם הפתיחות להשכלה גבוהה (רותם, 2004), דבר המחזק את הרצון להתבסס כלכלית ומקצועית בטרם נישואין. יש להוסיף שהממצא במחקר הנוכחי, כי אין הבדל בין המינים, עולה בקנה אחד עם מחקרו של זק (2003), שמצא כי יש במחקר הרבה יותר דמיון בין גברים לנשים מאשר שוני. הממצאים של שני המחקרים מצביעים על דפוסי חיים והעדפות אישיות דומות בקרב בני הדור הצעיר בארץ.

**בבחינת עמדות כלפי נישואין וחיי משפחה נמצא, כי לא קיימים הבדלים בין גברים רווקים לנשים רווקות. ממצא זה מחזק את אי-הקיום ההבדלים בין המינים לגבי תפיסת הרווקות ולגבי הסיבות לרווקות, ומצביע על כך שכיום רווחות תפיסות דומות בקרב נשים וגברים בחברה הישראלית בנושא נישואין ומשפחה. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרם של שחר וענבי (2006) בבני נוער, לפיו לא נמצאה תלות בין מין הנחקר לעמדותיו כלפי מוסד הנישואין. יחד עם זאת נמצאו הבדלי עמדות בין חילונים לדתיים. כלומר, עמדתם של רווקות ורווקים דתיים כלפי מוסד הנישואין והמשפחה חיובית יותר בהשוואה לרווקות ורווקים חילונים. בבחינת עמדות כלפי נישואין נכללה שאלה הבודקת מהו גיל הנישואין המועדף על הנבדק מבין שש קבוצות גיל, שנעות בין 18 למעל 30. בחינה זו העלתה כי קבוצת הגיל המועדפת השכיחה ביותר הייתה 26-28. השכיחות הנמוכה ביותר נמצאה בקבוצות, דהיינו 18-22 ומעל 30. ממצא זה תואם לממצאי מחקרם של שחר וענבי (2006), כי גיל הנישואין המועדף על בני נוער ישראלים נמצא בקבוצת הגיל 24-28. בנוסף, גיל הנישואין המועדף על בני נוער גבוה יותר בשנת 2006 בהשוואה לשנות ה-90 המאוחרות ולשנות ה-70 (שחר, 1997 בתוך שחר וענבי, 2006), ממצא המסמן מגמה נמשכת של עלייה בגיל הרצוי לנישואין. יתרה מזאת, ממצאים אלו תואמים את נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [www.abs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa-template.htm/](http://www.abs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa-template.htm/) (2008) hodoaa=200911208**

כי גיל הנישואין נמצא בעלייה מתמשכת וכיום עומד על 27.6 שנים לחתנים ישראלים, ו-24.7 לכלות ישראליות, כאשר בקרב היהודים גיל הנישואין מבוגר יותר.

יותר מכך, בדיקת התלות בין רמת דתיות לבין גיל נישואין מועדף, העלתה שרווקים חילונים מעדיפים להינשא בגיל מבוגר יותר בהשוואה לרווקים דתיים. מגמה דומה מסתמנת במחקרן של שחר וענבי (2006) שפילחו את הנתונים על פי רמת הדתיות ומצאו, כי 20% מבני הנוער החילונים מעדיפים להינשא עד גיל 24, לעומת 80% מבני הנוער הדתיים. מעניין לציין כי במחקר הנוכחי נבדקים חילונים לא סימנו כלל את האפשרויות שמתחת לגיל 24 ואילו נבדקים דתיים לא סימנו כלל את האפשרות מעל גיל 30.

בבחינת רמת המוטיבציה לנישואין והערכת סיכויים להינשא בעתיד נמצא, כי קבוצות הנשים והדתיים הן בעלות המוטיבציה הגבוהה ביותר לנישואין בהשוואה לקבוצות הגברים והחילונים. הערכת הסיכויים להינשא בעתיד גבוהה יותר בקרב מי שנמצאים בקשר זוגי בהשוואה למי שלא נמצאים בקשר זוגי. ממצאים אלו מהווים חיזוק והמשכיות של המגמה מתחילת העשור (זק, 2003).

בבחינת כלל הנבדקים נמצא, כי רובם רואים בנישואין ובחיי המשפחה דרך חיים חיובית, נורמטיבית ורצויה (71.7%). ממצא שנמצא בהלימה למחקרם של שחר וענבי (2006), וזק (2003).

78.3% מהנבדקים הביעו מוטיבציה גבוהה להיכנס למסגרת של נישואין, שיעור נמוך במעט בהשוואה למחקרו של זק (2003) בתחילת העשור. 96.6% מכלל הנבדקים העריכו כי סיכוייהם להינשא בעתיד גבוהים. רוב הנבדקים סוברים כי בדרך כלל אנשים נשואים מאושרים יותר מאנשים לא נשואים, אולם רובם אינם מסכימים כי עדיף להיות במסגרת של נישואין לא טובים מאשר לא להינשא כלל. ממצאים אלה עולים בקנה אחד עם ממצאי מחקרם של גליקמן, אורן ולויין-אפשטיין (2003), שבחנו את עמדות הציבור הישראלי, ומסמנים המשכיות ברורה בעמדות אלה.

סוגיה חמישית דנה **בהשפעת הזמן והגיל על הרווק בנוגע לנישואין, להורות ולהקמת משפחה**. הזמן ההולך ואוזל ביחס לפוריות האישה מטריד ומדאיג נשים רווקות ומהווה אזכור תמידי, כי עליהן לעמוד בלוח זמנים כדי לא להפסיד את ההזדמנות להביא ילד לעולם (ליבלך, 2003; רוזנפלד, 2001). אף על פי שכיום יחסה של החברה כלפי אמהות חד-הוריות ליברלי יותר, עדיין קיים הרצון לגדל ילד במסגרת של נישואין. לפיכך, רווקות בגילים מתקדמים יותר, בייחוד מעל 30, נמצאות במעין מרוץ נגד הזמן למצוא חתן וללדת לפני תום שנות הפוריות (שוורץ, 2008). לעומתן, הגברים אינם מושפעים ממימד הזמן בקשר להורות ונתפסים כ"אבות פוטנציאליים" במשך רוב שנות חייהם. בקרב גברים, הלחץ החברתי מתחיל בגיל מבוגר יותר מנשים, בסביבות 35, לאחר שרכשו השכלה ופיתחו קריירה (רודין, אלמוג ופז, 2008).

לסיכום, סטטוס הרווק/ה שהיה בעבר מאוד לא אטרקטיבי בישראל, בעיקר לאחר גיל 30, הופך לסטטוס נורמטיבי של "רווקות בהמתנה". הרווקות נתפסת כתקופת מעבר שבסופה יגיע שלב הנישואין. ואכן, שיעור הנישואין בישראל הוא מהגבוהים בקרב הארצות המפותחות. המחקר מגלה את הסיבות ל"רווקות בהמתנה" שמאפיינות את אוכלוסיית הצעירים בארץ ללא הבדלי מגדר ורמת דתיות. יש בממצאים הללו תרומה ייחודית להבנת התהליך שמתרחש בקרב הצעירים בישראל וייתכן שהוא מצביע על כיוונים חדשים של חיזוק סטטוס הרווקות, בדומה למתרחש בעולם המערבי.

נשאלת השאלה, האם העובדה שהעולם המערבי נכנס, לפי דעת החוקרים, ל"עידן הרווקות" (Budgeon, 2008) תשפיע גם על תפיסת המשפחה והנישואין בחברה הישראלית ותמתן את תחושת האמביוולנטיות הקשה שרווקים ורווקות חווים כיום.

## ביבליוגרפיה

- אגט-קראוס, נ' (2004). **נשים בישראל – ריכוז נתונים ומידע 2004**. רמת-גן: שדולת הנשים בישראל.  
אלמוג, ע' (2004). **פרידה משרוליק: שינוי ערכים באליטה הישראלית**. אור יהודה: זמורה ביתן וחיפה: אוניברסיטת חיפה.
- ברטוב, ח' (2005). אתגר הרווקות. בתוך ט' כהן, וע' לביא (עורכות). **להיות אישה יהודיה**, קובץ שלישי (עמ' 327-333). ירושלים: קולך פורום נשים דתיות, אורים.
- בר-סלע, ל' (2002). משפחות משתנות במציאות של שינוי. בתוך ל' בר-סלע (עורכת). **משפחה ודעת**, כרך ב', מנחה למנחה מס' 10. ירושלים: האגף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך.
- גליקמן, א', אורן, ע', ולוין-אפשטיין, נ' (2003). מוסד הנישואין בישראל בפתחה של המאה ה-21. **דעות בעם**, 7, 8-1.
- גריינר-מייקין, ש' (2005). רווקות מתמשכת – מלכוד או בחירה? בתוך ט' כהן, וע' לביא (עורכות). **להיות אישה יהודיה**, קובץ שלישי (עמ' 361-375). ירושלים: קולך פורום נשים דתיות, אורים.  
<http://www.cbs.gov.il>
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2008). **שנתון סטטיסטי לישראל 2008** (59). ירושלים: משרד ראש הממשלה.  
זק, ד' (2003). **חויית הרווקות**. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.
- כהן ר' (2002). והמשפחה לעולם עומדת: הקבוע והמשתנה בנושא משפחה. בתוך ל' בר-סלע (עורכת). **משפחה ודעת**, כרך ב', מנחה למנחה מס' 10. ירושלים: האגף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך.
- להד, כ' (2007). להבהיר, לעזור ולפתור: על ספרי עזרה עצמית לרווקות. **תיאוריה וביקורת**, 30, 238-249.  
ליבליך, ע' (2003). **סדר נשים**. ירושלים ותל-אביב: שוקן.
- פוגל-ביזאווי, ס' (1999). משפחות בישראל בין משפחתיות לפוסט מודרניות. בתוך ד' יזרעאלי, א' פרידמן, ה' דהאן-כלב, ח' הרצוג, ח' חסן, ח' נוה, וס' פוגל-ביזאווי (עורכות). **מין מגדר ופוליטיקה** (עמ' 107-166). תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- פרס, י' (2003). ומי ישמור על המשפחה. **פנים**, 12, 48-52.  
ראל, ש' (2007). **דמותה של הרווקה בטלוויזיה הישראלית**. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.
- רודין, ש', אלמוג, ע', ופז, ד' (2008). רווקות ללא ילדים במגזר החילוני הוותיק. אנשים ישראל – המדריך לחברה הישראלית. נוצר ב-31.3.2008 עודכן לאחרונה ב-26.2.2009.  
(<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7522&searchMode=0&index=4>)
- רוזנפלד, ע' (2001). **היום המאושר בחיי או: למה אנחנו כל כך רוצות להתחתן**. ירושלים: כתר.
- שוורץ, ע' (2008). **חויית הרווקות וחיפוש זוגיות: התנסותיהן של נשים ישראליות רווקות בתהליכי חיפוש ובחירת בן זוג – הכרויות וירטואליות ומפגשי "פנים אל פנים"**. עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, אוניברסיטת בר-אילן, רמת-גן.
- שחר, ר', וענבי, א' (2006). לשם מה צריך להתחתן? עמדות בני נוער לגבי נישואין וחיי משפחה: תהליכי שינוי לאורך שלושים שנה – 1975, 1990, 2005. בתוך נ' אלוני (עורך). **החינוך וסביבו**, כ"ח (עמ' 219-298). תל-אביב: מכללת סמינר הקיבוצים.
- שטול, ח' (2003). "ואף על פי שיתמהמה בוא יבוא..." חויית הרווקות בקרב בחורות דתיות-לאומיות. בתוך מ' שילה (עורכת). **להיות אישה יהודיה**, קובץ שני (עמ' 214-227). ירושלים: קולך פורום נשים דתיות, אורים.  
שלג, י' (2000). **הדתיים החרשים: מבט עכשווי על החברה הדתית בישראל**. ירושלים: כתר.
- רותם, ת' (2004). למה, למען השם, הן לא מתחתנות. הארץ, 21.5.2004.  
(<http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=430046&contrassID=2>)
- Budgeon, S. (2008). "Couple Culture and the Production of Singleness", **Sexualities** 11(3), pp. 301-325

Cancian, M., & Reed, D. (2009). **Family Structure, Childbearing and Parental Employment: Implications for the Level and Trend in Poverty.**

<http://www.irp.wisc.edu/publications/focus/pdfs/foc262d.pdf>.

Cherlin, A.J. (2004). "Deinstitutionalization of American Marriage", **Journal of Marriage and Family**, **66**(4), pp. 848-861.

DePaulo, B.M., & Morris, W.L. (2005). "Singles in Society and in Science", **Psychological Inquiry**, **16**, (2&3), pp. 57-83.

Lewin, E. (2004). "Does Marriage Have a Future", **Journal Of Marriage And Family**, **66**(4), pp. 1000-1007.

Lewis, K.G., & Moon, S. (1997). "Always Single and Single Again Women: a Qualitative Study", **Journal of Marital and Family Therapy**, **23**(2), pp.115-134.

Mahay, J., & Lewin, A.C. (2007). "Age and the Desire to Marry", **Journal of Family Issues**, **28**(5), pp. 706-723.

Sharp, E.A., & Ganong, L. (2007). "Living in the Gray: Women's Experiences of Missing the Marital Transition", **Journal of Marriage and Family**, **69**(3), pp. 831-845.

Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). "Four Decades of Trends in Attitudes Toward Family Issues in the United States: The 1960s through the 1990s", **Journal of Marriage and Family**, **63**(4), pp. 1009-1037.

**E-mail: [rinasha@macam.ac.il](mailto:rinasha@macam.ac.il)**

**[judi\\_s@walla.co.il](mailto:judi_s@walla.co.il)**

